

Naša veda, Peter Fedor a dve inšpirácie Komenským

Slovenská veda si prisvojila Jana Ámosa Komenského, ako o tom svedčí aj jeho meno v názve jednej z našich univerzít. Je to privilegium, ale i záväzok. Komenský, podobne ako Descartes, bol jedným z najvýznamnejších učencov 17. storočia. Francúzi ho považujú za Galilea pedagogiky. Skvelý pozorovateľ spoznal, o storočia včasnšie než empirická psychológia, že nie trestaním, ale premyslene dávkovanými odmenami možno mladého človeka motivovať k nepretržitému učeniu a k maximálnemu výkonu. Nevedel ešte to, čo popísala psychológia 20. storočia a nazvala „naučenou bezmocnosťou“: ak človeka, ba aj pokusné zviera, trestáme a odmeňujeme naslepo, bez ohľadu na to čo a ako robí, stane sa jeho správanie nenormálnym, alebo celkom vyhasne a živočích upadne do depresie. U ľudí sa to stáva aj vtedy, ak ich správanie, dobré či zlé, ostáva nepovšimnuté. Sotva sa niekto bude po celé roky usilovať o dokonalú prácu, ak sa vo svojom prostredí bude stretávať iba s nevšímavosťou a ľahostajnosťou. To je asi dôvod, prečo v zahraničí, v školstve a vede, sú mladí ľudia sociálne stimulovaní mimo iné tým, že súťažia o prestížne ceny. Zahraničný vedec vo svojom životopise nevymenováva len svoje publikácie a citácie, ale aj ceny, ktoré získal; často práve ony sú hlavným kritériom pri posudzovaní jeho kvalifikácie a úspešnosti. U nás tomu dosiaľ, žiaľ, tak nie je. Dediči Komenského, zabúdame na jeho dôležitý objav motivačnej roly odmeňovania.

Oháňame sa Komenským bez toho, aby sme jeho dielo poznali. To je prejavom iného neduhu. Málo si vážime práce významných ľudí našej minulosti. Ba rýchlo na mnohých z nich zabúdame. Netvoríme si súvislú stavbu jednotnej tradície, symbolizovanú menami významných tvorcov, akúsi chrbticu našich kultúrnych dejín. Lenže spoločenstvo bez chrbtice je spoločenstvom bez hodnotovej stability a bez sebaistoty a sebavedomia. V dobe globalizácie nám budú najschopnejší mladí ľudia odchádzať do sveta a nevracať sa domov, ak nebudú mať u nás vzory osobností, ku ktorým by sa mohli hlásiť a na dielo ktorých by boli hrdí.

Toto poznanie viedlo k vytvoreniu Ceny Petra Fedora. Dúfame, že veďľa nej sa čoskoro objavia ďalšie. Predčasne zosnulý Peter Fedor bol originálnym bádateľom a mysliteľom, priekopníkom interdisciplinárneho výskumu na rozhraní matematiky, informatiky, fyziky, chémie, biológie a psychológie. Na jeho pamäť sa udeľuje táto cena mladým vedeckým pracovníkom, ktorí dosiahli úspechy práve v takomto netradičnom bádaní. Prvým laureátom bol Andrej Kráľ. Ocenenie získal za sériu objavných prác o neurofyziológii sluchu a modelovaní tohto javu pomocou neurónových sietí. Pred nedávnom sa stal profesorom fyziológie na Lekárskej fakulte Univerzity v Hamburgu. Tohoročným laureátom je Igor Farkaš, mladý vedec s výsledkami výskumu v oblasti modelovania neurónových procesov a lingvistiky. Podľa štatútu Fedorovej ceny laureát prednesie pri udeľovaní ceny Fedorovu prednášku, v ktorej predstaví svoju prácu v širších súvislostiach súčasnej vedy. Fedorova prednáška Igora Farkaša má názov „Vzťah mysle a mozgu: odveký problém v novej optike kognitívnych vied“. Odznie v piatok 17. 12. 2004 o 11.00 hod. v posluchárni CH16 Fakulty chemickej a potravinárskej technológie STU, Radlinského 9, prízemie, blok C. Dôkazom prestížnosti tejto ceny je aj fakt, že jej tohoročné udelenie uvedie rektor Slovenskej technickej univerzity. Prednáška je voľne prístupná odborníkom, vysokoškolským a stredoškolským študentom i verejnosti. Príďte podporiť Komenského inšpirácie slovenskej vedy. Príďte sa oboznámiť s tým, ako sa veda blíži k rozriešeniu jednej z najväčších záhad povahy sveta, ale aj potešiť sa z toho, že slovenská veda má napriek nepriaznivým podmienkam osobnosti, ktoré ju úspešne rozvíjajú.

LADISLAV KOVÁČ, Univerzita Komenského
VLADIMÍR KVASNIČKA, Slovenská technická univerzita
Bratislava